

Nýggir tilburðir við tuberklasjúkum í Eiðis læknadømi frá 1920 til 1952.¹⁾

I.

Eftir *R. K. Rasmussen*.²⁾

Inngangur.

Eiðis læknadømi var í hesum tíðarbili norðari partur av Eysturoy og Streymoy. Eystur, suður og vestur var markið: Elduvík, Funningsfjørður, Hósvík og Saksun, hesar bygðirnar uppítaldar. Fólkatalið o. u. 2300.

Teir tilburðir við tuberklasjúkum hiðani, ið sleppa uppí her, eru sjúkur, ið taka seg upp í hesum 32 ára tíðarskeiði, uttan mun til hvar ella nær hin sjúki er smittaður; sjúkuavgerðin skal vera gjörd ímillum ²⁷/₆ 1920 og ²⁶/₆ 1952. Sama ger, um hin sjúki hevði tilhald her í læknadøminum ella ikki, beint tá ið sjúkan tók seg upp. Avgerandi er, at

¹⁾ Eg veiti her yvirlækna P. Dahl, Dronning Alexandrines Hospital í Havn, fyrrv. amtslækna H. Heerup, Odense, fyrrverandi yvirlækna við frammanundan nevnda sjúkrahús, yvirlækna V. Magnussen, Bróstsjúkrahúsinum í Havn, amtslækna Erik Lynge, Holbæk, fyrrv. lækna á bróstsjúkrahúsinum, og hjálparlæknum teirra bestu takkir fyri greiniligar upplýsingar um sjúklingar, ið út eru skrivaðir úr hesum báðum sjúkrahúsum, ella hava verið til kanningar á tuberklastøðini, og fyri lán av sjúkadagbókum. Eisini leitar hugin í hesum sambandi til hin farna dr. Jónsson, sum í mong ár var yvirlækni á Bróstsjúkrahúsinum.

²⁾ Týtt hevur Jóhannes av Skarði.

hann ella hon hevði heim sítt her, og, um tuberklasjúkan tók seg upp uttan fyri læknaðømið, fór heim aftur at vera, kann henda lektur á bróstsjúkrahúsi ella sjúkrahúsi. Tey, sum andaðust av tuberklum uttan fyri læknaðøkið koma sjálvandi eisini uppí her.

Hetta geldur t. d. skipsmenn og sjómenn, sum eru vorðnir sjúkir undir Íslandi, í Grønlandi ella øðrum fjarum londum. Har afturat børn, hálvvaksin og unglingar, ið høvdu fyrsta sjúkudag sín, meðan tey gingu í skúla, stóðu í læru ella fingi sær annan kunnleika á øðrum stað, uttan fyri økið. Gentur, sum hava verið og tænt burtur í bygd og eru vorðnar sjúkar har, verða taldar uppí.

Mong fólk fáa ofta av somu smittu fleiri tuberklafyrirbrigdi. Stundum ganga ár ímillum hesar sjúkur, men stundum koma tær hvør í hølunum á aðrari, stutt ímillum. Niðanfyrir verða nevnd dømi um hetta.

Tubbusteyrarnir kunnu seta seg í at kalla eitt og hvørt av yrkisgøgnum likamsins og elva heilt ymissar sjúkur. 5 av hesum sjúkum: smittuhiti, tuberkclar í heila- og mønuserki, tub. universalis, tub. miliaris peritonei, pericarditis caseosa productiva tuberkulosa og vatn á lungunum verða viðgjørðar her. Hinar koma til viðgerðar í næsta Fróðskaparriti.

Smittuhiti.

Við smittuhita er at skilja tann hiti, sum tíðum — men ikki altíð — kemur saman við tuberklaígerð, og at kalla altíð um somu tíð sum vend frá negativum til positívt pirk (vendingin frá óviðkvæmi til viðkvæmi).

Henda ritgerð tekur, sum yvirskriftin sigur, saman nýggju tilburðirnar við smittuhita í ávísum øki í 32 ára tíðarskeiði. Tey børn og tilkomnu, sum orsakað av smittu, vendu frá negativum til positívt, men við ongum hita, eru, eftir tí ið oman fyri er sagt, ikki tikin við. Tó skal her takast fram, at í hesum høpi er tað uttan týðning, hvørt hitin vardi stutt ella leingi, um hitastrikan reis høgt, ella um bert var talan um linan hita í stutta tíð.

1. talva. 106 tilburðir við smittuhita, skipaðir eftir aldri og kyni.
(106 cases from initial fever according to sex and age).

Aldur í árum (Age)	< 1		1		2-4		5-9		10-14		15-19		20-24		25-29		30-39		40-49		0-49		Tils. (Total)
	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀			
Smittuhiti (Initial fever)	4		3		3	4	5	11	6	15	15	10	8	3	4	3		1	57	49	106		
Teirra millum knútarósir (With erythema nodosum)			1		1	2	2	2	1		8		6		4				4	23	27		

Eftir talvuni vóru 106 tilburðir við smittuhita. Ein lítil munur er á tølunum eftir kynum: ♂ 57, ♀ 49. Nær um triðingurin: 30 av 106, 28 % eru 15–19 ár. Síðan minkar til báðar liðir, og yvir 29 ár eru bert 4. Elst teirra var konufólk, 41 ára gl. Sjúkusøgu hennara finna vit hjá Poulsen⁴.

Ofta býr tann, ið smittar, og tann, ið smittaður verður, lið um lið, til eingin ivi er um smittuhitan, og pirkið kemur fram. Ferð eftir ferð hendir tað, at langt komnir lungna- tuberkclar verða avdúkaðir av einum ella fleiri tilburðum við smittuhita í húsinum, í grannalagnum ella millum kenn- ingar. Verður henda samveran slitin onkuntið, áðrenn smittu- hitin kemur í ljósmála, ella pirkið er vorðið positivt, fáa vit eitt tíðarskeið við smittu uttan positivt pirk, og sum her verður kallað ifestitiðin. Meðan hon er, er enn einki, ið bendir á sjúku, og tuberkuliniðkvæmið er støðugt óbroytt, tó at hann ella hon, ið talan er um, longu langt síðan — kann henda fyri vikum síðan — er smittaður við tuberkulum.

Ifestitiðin er sjálvandi sera ymiss til longdar. Hjá nøkrum fáum, har smittuvandatiðin hevur verið bert fáir tímar ella einstakur dagur, er ifestitiðin hin sama sum tilgerðartiðin. Hjá øðrum varir hon bert fáar dagar. Millum tey 106 ný- smittaðu við smittuhita eru ikki heilt fá við ifestitið. 17 teirra vórðu pirkað eina ferð ella tvær ferðir í hesum tíðar- skeiði og við negativum úrsliti.

Skulu vit kunna rokna út, hvussu long tilgerðartiðin er, mugu vit kenna 1. sjúkudag, og smittuvandatiðin má, sum longu nevnt, ikki vera meiri enn einstakur dagur. Bert fá av teim 106, ið sjúk vóru av smittuhita, luku hesar treytir; men einstøk kortini. Tey verða sett upp her, og nevnd eru kyn, aldur í árum, og (í klombum) tilgerðartiðin í døgum: ♀ 11 (41), ♀ 18 (35), ♀ 23 (44), ♂ 16 (64).

Tað hendir, at hin nýsmittaði púrt einki kennir sær, tá ið vendin kemur (frá ÷ til +). Eisini hendir, meðan vendin gerst, at hin nýsmittaði kennir seg ikki heilt frískan í nakrar

dagar; men vandalig hitamáting vísir ongan hita. Tílíkir tilburðir verða ikki tiknir við her, tí eingin er hitin.

Men so hava vit smittuhita, ið varir einstakan dag ella einar tveir dagar, og bæði hjá tilkomnum fólki og børnum, so sum sjúkusøgurnar niðanfyrir sýna. Hitin er stundum so lítil, at hann lítið og einki víkir frá rættvorðnum.

1. ♂ E. H., b. í h. $5/7$ 1933. Smittaður heima av pápasystur, ið kom at verða har $11/11$ 1933, drongurin var tá 4 mánaðir gamal. Pápasystirin var sjúk, tá ið hon kom, og $18/12$ vórðu funnir ringir lungnatuberklar báðumegin og við nógvum tubbusteyrum í spýttinum. $20/12$ varð hon lögð inn á tuberkladeildina við Dronning Alexandrines Hospital, og har doyði hon 4 ár seinni hin $9/12$ 1937.

Pirkið var, $18/12$ 1933 og $12/1$ 1934 ÷, $17/1 + 4$ mm. Ífestitíðin 28 dagar. Hitin varð mátaður morgun og kvøld frá $18/1$ til $5/2$. Ein dagin kom hitin upp í 37,5/37,8, annars hevði hann alla tíðina ongan hita. Ringur matarlystur 3 fyrstu dagarnar í hesum tíðarbili, og tað var sjónskt, at í nakrar dagar var hann ikki frískur. Bleikur í andlitinum, og holdini heldur turrilig. Hin $22/1$ 1934 varð funnið stórt milt, ið kom 3 cm niður um bróstsneiðingina, — annars einki. 6 mánaðir seinni kendist tað ikki meir. Hevur síðan onga sjúku havt, ið hugsast kann at stava frá tuberklasmittuni.

2. 32 ára gl. maður, D. D., b. í h. $16/8$ 1911, hevði í 1943 fingið arbeiði í Havn og búði her saman við 7 øðrum í einum høli, ið fyrr hevði verið nýtt til annað. Síðst í juli 1943 vórðu allir arbeiðsmenninir pirkaðir. D. D. hevði tá ÷.

Síðan kom upp illgruni um, at í hesum flokki var ein, ið hevði lungnatuberklar, og sum smittaði. Hetta royndist eisini beint at vera. Hin $22/10$ 1943 varð D. D. aftur pirkaður. Nú hevði hann $+ 10$ mm. Hin $27/10$ kendi hann seg ikki heilt frískan; hann hostaði eitt sindur, slím kom upp, og hann gramdi seg um sting undir vinstru síðu. Hendan morgunin hevði hann 37,1 og um kvøldið 37,5, men síðan var eingin hiti. Í spýttinum eingir tubbusteyrar.

2 vikur seinni hoyrdust onkur hvin. Gjøgnumlýstur á tuberklastøðini $19/11$ s. á.: »Einki órættvorðið«. Stingirnir undir v. síðu hildu á inn í nýggja árið. Nýggi kanning á tuberklastøðini $21/9$ 1944 sýndi »rein lungu, blóðkroppafall rættvorðið«. Síðan frískur.

Hvør smittaði tey 106 børnini og tilkomnu við tuberklum, og hvar hendi tað? Til at svara upp á hesar spurningar,

mugu tey nýsmittaðu verða skift í 2 bólkar: A. børn og B. tilkomin. Seta vit markið ímillum bólkarar til 14. árið út, hevur talvan tilsamans 47 børn og 59 tilkomin.

A. Smittukeldan kend hjá øllum børnunum.

16 børn vórðu smittað av fólki innaveggja í heiminum. Seta vit talið á smittaðum aftanfyrir tann, ið smittaði, fáa vit: mamman (6), pápin (3), abbin (5) og pápasystirin (2). Haraftrat kunnu vit seta 4, ið smittað vórðu av skyldfólki, sum jú áttu hús sjálv, men sum kortini dagliga gingu í hús hjá øðrum næstingum og tá komu at smitta børn teirra. Tað vóru so 20, ið smittað vórðu innaveggja í heiminum.

Heimið er tó ikki ramasta bælið at breiða út tuberkular. Men her er fyrst og fremst at nevna vitjan barnanna inn í hús, har tuberklasjúk fólk, mannfólk og konufólk, búðu. 23 børn vórðu smittað á hendan hátt og nærum øll, áðrenn smittandi lungnatuberkular vóru funnir. At so nógv børn vórðu smittað í øðrum húsum enn heima hjá sær sjálvum, stendst av, at húsini í mongum smábygdum standa so tætt saman, ella eru áföst. Tí er høgligt og sera vanligt hjá børnunum, bæði summar og vetrarkvöldini — mest vetrarkvöldini — at ganga inn til vinir og spælisystkin í grannahúsi. Foreldrini leggja einki í tað, tí tey vita, hvar børnini eru.

Hini 4 børnini við smittuhita, vórðu smittað meðan tey búðu burtur í bygd. Flestu teirra ferðaðust saman við mammuni og vórðu smittað, uttan at hon grunaði vandan. Hjá teimum kenna vit eisini smittukelduna.

B. 13 av teim 59 tilkomnu vórðu smittað heima hjá sær sjálvum, ella í húsum, har tey vóru at vera í stytri ella longri tíð, meðan tey her komu at búgva saman við einum av húsfólkunum, ið hevði lungnatuberkular. Hjá øllum hesum kenna vit smittukelduna. Sama talið — 13 — vórðu smittað við tuberkulum í grannalagnum, ella millum kenningar og vinir, allir við kendari smittukeldu.

Mong ungfolk úr Eiðis læknadømi fara til aðrar, størri bygdir, ella til Havnar, at fáa sær arbeiði, ganga í skúla, fara í læru, læra at seyma, flýggja út í handli, arbeiða í

fiski o. s. fr. Tey koma tá saman við nógv meiri fólki enn í smáu heimbygdunum, og tí er ikki lægið, at ikki so rættiliga fá av teimum, meginparturin heilt ung, verða smittað. Eisini er at minnast til, sum *Lynges*³ tekur fram, at av ungfólkinum í mongum smærri bygdum í Føroyum, eru bert heilt fá av hvørjum hundrað positiv. Í hesum bólki 12. Smittukeldan er minni enn so altið kend.

Ikki færri enn 8 fingur smittuhitan til skips. 5 av teimum vóru á 15–19 ára aldri, og 3 vóru í tjúgunum. Ein teirra vitsti einki at siga um smittukelduna. Tilsamans eru úr fyrra aldursbólki 15 unglingar við smittuhita (1. talva), t. e. triðingur teirra fekk hann til skips. Lítið mætari er standurin hjá teim 13 mannfólkunum á 20–29 ára aldri, 3 teirra vórðu smittaðir umborð.

*Joensen*² bendir á smittuvandan umborð á sluppunum og setur stóru økingina í tuberklaandlátum og tuberklasjúkum tilburðum seinastu árin undan aldamótinum í samband við hin mikla vøkstur í skipatali. Hetta er óivað beint, og vandin hevur lúrt heilt til seinastu árin undan 1952.

6 unglingar fingur smittuna á stuttum vitjanum og ferðingum burtur í bygd, við tað at teir vóru so óhepnir at koma saman við tuberklasjúkum fólki (spælt kort o. t.). Einstakir teirra 6 vita tó einki, hvørjum teir eru smittaðir av.

5 gentur fingur tuberklar, tá ið tær vóru sjúkrasystrar næmingar ella gongsgentur á sjúkrahúsum. So eru 2 ungar gentur, ið, tað vit kunnu ætla, vórðu smittaðar, meðan tær vóru sjúklingar á sjúkrahúsi.

Vanligt er at taka tað sum givið, at tuberklasmittan kemur gjøgnum lunguni, tá ið vit anda inn. Onkra einstaka ferð finnur hon tó inn ígjøgnum sár í húðini, ella ígjøgnum mandlurnar, so sum hesar báðar komandi søgurnar vísa. Meðan hesir tilburðir eru so óvanligir, verður sagt greiniliga frá:

3. ♂ D. I., b. í h. 18/2 1920. 21 ára gamal. Í miðjum august 1941 (mánaðardagin mintist hann ikki við 1. sjúkuvitjan) á útróðri stakk hann seg av ongli í vinstra fremstafingur lógvamegin, miðskeiðis í

innasta kong. Beinanvegin tók tað eitt lítið sindur ilt fyri seg, men skjótt batnaði aftur, og húðin gróði útyviraftur. Men ein lítill troti var eftir, og húðin bar á blátt. Ikki fyrr enn í september 1941 kom troti og roði innanvert á v. armi omanfyri alboga, og eitlarnir undir hondini v. megin bólignaðu. Frá 11/9 var hiti í 12 dagar, upp í 39,3.

Við fyrstu læknavitjan og kannan 17/9 1941, o. u. mánað aftan á óhappið, varð funnið: Nakað av trota, húðin blálíga illlit lógvamegin á v. fremstafingri. Innanvert á v. armi oman fyrir alboga 10 x 10 cm stórt, tógvið, trútið øki, og húðin omaná eitt sindur reyð, men merkiliga lítið ey. Undir hondini eitlar stórir sum hassilnøtir. Lungu og hjarta rættvorðin. Hitin 38,4. Pulsur 100.

Mangt bendi á, at sjúkan, sum kom úr v. fremstafingri, var tuberklar; hetta mátti einhvørsvegna vera smittuhiti. Men ógjøriligt var at vísa á smittukeldu. Teir, ið høvdu verið á báti við honum, vóru allir frískir. Um hesa tíðina var ikki kunnugt um nakran tilburð við tuberkulum í bygdini, har o. u. 125 fólk búðu.

Í húsi vóru: pápin, 53 ár, mamman, 54 ár, og, umframt omanfyri nevnda D. I., 3 aðrir synir. Pápin hevði 14–15 ára gl. havt vatn á lungum, men hevði annars onga sjúku havt, ið runnin var av tuberkulum. Í januar 1924 var pirkið 9 mm. Mamman hevði á somu tíð ÷. Hon helt, at hon hevði ongantíð havt sjúku, ið hugsast kundi at stava frá tuberkulum.

Í januar–februar 1940 vórðu allir fiskimenn í Eiðis læknadømi pirkaðir. Pápin hevði tá eins og í 1924 stórt +. 3 elstu synirnir, sum tá vóru tilkomnir, høvdu allir ÷. Yngsti bróðirinn, ið bert var 10 ár, og mamman vórðu ikki pirkað.

Hin 21/9 1941, stívliga 1 mánað eftir, at ungi maðurin hevði stungið seg í fingurin, fekk 16 ára gomul genta í somu bygd hita og knútarósin, og skjótt var eyðsæð, at sjúkan var smittuhiti. Hon varð pirkað 1/11 1939 og hevði ÷, men hevði 30/9 1941, 9 samdøgur eftir fyrsta sjúkudag, stórt + við breiðari rípu, sum vætti, mitt ígjøgnum roðan. Smittukelda mátti so kortini vera í bygdini, men hvør var tað?

Til møguliga at finna hana, vórðu í okt. 1941 øll undir 30 ár, og einstøk onnur, pirkað. Fýra brøðurnir vórðu pirkaðir hin 3., mamman 8. og øll hini 18. Nú kom upp, at tað vóru 6 undir hendan aldur, ið vóru vend frá ÷ til +. Umframt omannevndu 16 ára gentu teir 4 brøðurnir og 21 ára gl. maður, ið, eins og gentan, dagliga kom í húsið tað, sum her er talan um. Mamman hevði nú + 10 mm.

Hin elsti av 4 brøðrunum, hann var 24 ára gl., var vorðin sjúkur 26/9. Hin yngsti, ið var bert 11 ára gamal, hevði ligið í seingini síðan 29/9; teir lógu báðir, tá ið reglubundna pinkingin varð framd, og hin næstýngsti brøðranna, ið var 18 ára gl., kendi seg ikki heilt frískan hendan dagin. Teir høvdu allir, ella fingi allir, smittuhita, ið vardi upp

í 22 dagar, og mestu tíðina, meðan teir vóru sjúkir kendu teir seg væl. Harumframt vóru fleiri sjúkubrøgd, ið eyðkend eru smittuhita. Hitt 6. smittaða fólkið sjúklaðist við vatni á lungunum v. megin í jan. 1942, men hevði ongan smittuhita havt frammanundan.

Úrslitið av pirkningini vísti skilliga, at í bygdini mátti vera onkur, ið smittaði, og at hetta fólkið eftir øllum líkindum mátti vera annað hvørt pápi nýsmittaðu brøðranna, ella mamman. Annað teirra mátti hava smittað mitt í august; tí tá var næstelsti sonurin smittaður gjøgn um stingin í fremstafingri. Í tíðini 21/9–3/10 koma so 4 (3 ♂ 1 ♀) tilburðir við smittuhita. Meðan tilgerðartiðin hjá hesari sjúku vanliga er sett at vera 2–6 vikur, mugu eisini teir vera smittaðir um miðjan august mánað.

Pápin varð kannaður heima hin 6/10–41 og á tuberklastøðini í Havn 24/10 s. á.: Einkin at hoyra. Røntgenkanning og gjøgnumlýsing bendu avgjørt á, at »hann kundi ikki vera smittukelda.« Spýttið varð kannað á tuberklastøðini, ógviliga nágreiniliga (16 stroktilbúningar), men ikki eydnaðist at ávísar tubbusteyrar, og aling sýndi ongar.

Men mamman hevði verið sjúk í august–september 1941. Hon hostaði, slím kom upp, og hon hevði sting. Hin 28/9 bað maðurin gjøgnum telefonina um hostabland til hennara, og so varð hon frísk, segðist. Við lurting 6/10 og 21/10 varð einki sjúkligt funnið. Í spýttinum – tá kom lítið upp – vóru eftir strokkanningum eingir tb-steyrar. Ómøguligt at fáa hana at fara suður á bróstsjúkrahúsið til røntgenkanningar, men hon man vera tann, ið smittað hevur. Í 1928 og 1932 livdu, stutt skifti, ávikavist 2 og 1 bygdafolk, ið høvdu lungnatuberkular (+ tb.), og mamman at hesum 4 brøðrunum kann hava verið smittað av einum teirra.

Í oktober 1941 kom hol á trútna staðið á fremstafingri hjá unga manninum, har kom eitt op, og nakað lítið av vági kom útúr til juni 1942. Tá fyrsta var fingurin rættvorðin aftur. Trotin omanfyri alboga helt sær at kalla óbroyttur til november 1941. Har kendist flot undir, og 2 cm breið ólitt, ikki eym rípa var nú sjónlig frá ovaru trom trotans og upp undir hondina. Eitlarnir her trútnaðu støðugt, so at her við og við gjørdist eitt stórt tyssi, ið týðiliga sást ígjøgnum húðina. Hann varð 27/11 lagdur inn á Dr. Alex. hospit. í Havn.

Á sjúkrahúsinum var 3/12 svullur undir hondini skorin, og 18/12 annar innanvert omanfyri alboga. Hin 20/1 1942 varð vevnaður úr fyrrnevnda stað tikin til sjóneykukanningar. Svárið var tub. caseosa. Nú var eingin ivi, at sárið á v. fremstafingri var fongt við tubbusteyrum, og at haðani kom lymphangitis tuberkulosa, ið rendi seg at tuberklasvullum omanfyri alboga og undir hondini.

Alla sjúkrahúsvistina var eingin hiti. Varð útskrivaður 26/3 1942, tá kom enn eitt lítið sindur útúr á fingrinum, arminum og undir hondini, men alt var lekt í juli s. á. Frískur og púra arbeiðsførur síðan.

Henda sjúkusøga minnir í mongum lutum um ritgerð *Tschernings* frá 1884⁷. Her var tað 24 ára gl. genta, ið fekk tuberkularnar potaðar inn í 1. lið á longutong við glasbroti av spýtglasi.

Nú er bert eftir at spyrja: Hvussu eru tubbusteyrarnir komnir inn í sárið, sum ungi maðurin fekk á útróðri? Tað má vera hent aftan á, at hann er komin aftur til lands, men hvussu verður altíð ein gáta.

Tey 6 nýsmittaðu verða niðanfyrir roknað at hava kenda smittukeldu, og 54 ára gl. konufólkið kemur í seinni ritgerð upp í bólkin: Lungnatuberkular við tb. í spýttinum.

4. ♀ S. D., b í h. 6/11 1936. Móðurfaðirin, ið hevði tilhald í einum kamari í húsinum, er uttan iva smittukeldan, so sum eyðsæð er av tí, ið niðanfyrir stendur. Hann varð seinast kannaður 22/3 1943. Tá var einki, ið bendi á lungnatuberkular. Doyði stívliga 1 ár seinni, hin 18/5 1944, 79 ára gl. Vit vita einki vist um deyðaatvoldina. Hann hevði gulusótt, og eftir øllum líkindum eisini lungnatuberkular, og hann má hava smittað, tí hann hevði eina tíð hostað, og nógv kom upp, og tveir dagar, áðrenn hann doyði, fekk hann tvær ferðir upp í fullan munnin av fagurtreyðum blóði. Har aftrat kemur, at vit, sum niðanfyrir er nevnt, í tíðini beint undan og eftir deyðadagin kenna fleiri tilburðir við smittuhita hjá børnum í húsinum, og alt bendir á, at hann er smittukeldan.

Abbabørnini í húsinum vóru 7. Hin 25/5 og 7/6 1944 gjørdust 2 teirra, bæði dreingir, ávikavist 14 og 2 ára gamlir, sjúk, og mangt bendi á, at sjúkan var smittuhiti.

Stívliga 1 ár frammanundan, hin 6/2 1943, var allur ungdómurin í bygdini seinastu ferð pirkaður. Børnini í húsinum, har gl. maðurin búði, høvdu tá øll ÷. Yngsta barnið, sum í mai 1944 var bert 7 mánaðir gamalt, var tá ikki borið í heim. Hin 14/6 1944, slakan mánað eftir andlát abbans, vórðu hesi 7 børnini og øll børnini hjá næstingum og tí fólki, sum tey eru komin saman við, og sum í 1943 høvdu ÷, uppافتur pirkað. Dreingirnir báðir, sum frammanundan høvdu havt ÷, høvdu nú stórt +, og sama var við 4 ára gl. bróðirinum. Hann hevði í febr. --marts 1944 ikki verið heilt frískur, men hevði tó ikki ligið. Hitin var ikki mátaður. Óvist um hetta hevði nakað við smittuhita at gera.

Nýggj pirking av teim ikki smittaðu 14 dagar seinni, t. e. 28/6 og 30/6 1944. Nú vórðu funnin 3 nýsmittað: Í húsinum ein 6 ára gomul og ein 8 ára gomul genta, og har afturat 12 ára gl. drongur í grannahúsi; gamli maðurin var abbi eisini at hesum dreinginum. Fyrsta av

hesum nevndu börnunum hevði beint tá havt smittuhitan; hitt seinast nevnda lá júst tá við hesi sjúku, og hin eldra av teimum báðum gentunum er barnið, ið henda sjúkusøga er skrivað um. So umframt 7 mán. gl. barnið var bert 1 barn í húsinum, 9 ára gl. genta, ið ikki var smittað av gamla, seingjarliggjandi manninum. Tey, ið smittað eru av honum, verða eftir tí, ið sagt er omanfyri, roknað at hava kenda smittukeldu.

8 ára gl. gentan tosaði fyrstu dagarnar í juni 1944 um, at hon hevði ilt í svølgrúminum, tá ið hon svølgdi. Eina viku seinni varnaði móðirín, at dóttirín hevði eitlar á hálsinum. Hon hevði neyvan nakran hita og hevði ikki ligið. Eingin hosti, einki kom upp, eingin stingur. Eingin pína aftan fyri bringubeinið.

Við 1. sjúkuvitjan ^{14/6} 1944, var einki at síggja í svølgrúminum. Í høgra trigonum caroticum eitt heldur størri enn kjarnin í hassilnøt. Undir húðini á m. sternocleidomast. vinstrumegin flatur, 4 x 4 cm stórur, eittil. Eingin roði og húðin ikki eym. Bróstkanning vísti, at alt var sum tað átti. Píking vísti ÷.

Við 2. sjúkuvitjan, hin ^{28/6} 1944, var framvegis einki at síggja í svølgrúminum, og eittilín høgumegin óbroyttur. Men tann vinstrumegin var vaksin, og støddin var nú 7 x 7 cm. Kanning við lurti vísti alt at vera, sum tað átti. Píquet roynd vísti ÷.

3. sjúkuvitjan var 2 dagar seinni, hin ^{30/6}. Píquet roynd vísti nú ógviliga stórt +: tvørmat 20 mm, við 5 mm breiðari rípu, ið vætti, í miðjuní. Aðrar kanningar góvu einki nýtt.

Løgd inn á Dr. Alexandrines hospital í Havn ^{15/7-9/9} 1944. Fekk her kolbogaljós. Eitlarnir á hálsinum at kalla burtur, tá ið hon kom heim aftur. Men hon fekk afturstig í 1946 og 1947 og varð tí løgd inn á sjúkrahúsið í Klaksvík. Nú mátti skerast, bæði høgru- og vinsturumegin. Varð frá báðum sjúkrahúsum útskrivað við sjúkuavgerðini: Adenitis colli tub.

Nú liggur raðið at spyrja, um 8 ára gl. gentan er ikki smittað ígjøgnum mandlurnar, og ikki ígjøgnum lunguni. Her eru fleiri egin viðurskifti, ið mega verða nevnd, tá ið hesin spurningur verður settur. Nágranna bilið, tá ið smittan kom í, kenna vit ikki. Eftir øllum líkindum hevur hetta verið stutt undan ^{18/5}, deyðadag abbans. Í fyrsta lagi 14 dagar eftir hetta (fyrst í juni) gremur barnið seg um, at hon hevur ilt í hálsinum, og viku seinni varnar mamman trútnar eitlar, ið støðugt vaksa. Hon varð píkað tvær ferðir (^{14/6} og ^{28/6}) og hevði ÷, og ikki fyrr enn ^{30/6}, ^{1 1/2} mánað

eftir andlát abbans, er pirkið +. Plussið var til útsjónar, sum tað ofta er hjá nýsmittaðum, og fekk fulla breidd uppá 2 dagar (frá $\frac{28}{6}$ til $\frac{30}{6}$).

Positivt úrslit av tuberkulinroynd og fyrstu onnur sjúku-merki fyri smittuhita koma minni enn so altíð ísenn; men tað man vera sjáldsamt, at, sum her, heilur mánaður er ímillum fyrstu sjúkubrøgdini (her hálstak) og positivt úrslit av pinking, og tað er helst ikki vanligt, at plussið fær fulla breidd uppá so stutta tíð (2 samd.).

At inngangurin til smittuhitan var lint hálstak er einki løgið. Vit síggja hetta ferð eftir ferð við smittu ígjøgnum lunguni; men tað kemur altíð um tað bilið, tá ið plussið kemur fram og ikki sum her 3—4 vikur frammanundan. Sjáldan kemur eitlatrotið saman við hálstaki, og hendir tað, er hann altíð lítil og hvørvur brátt.

Tuberklasmita ígjøgnum mandlurnar man vera sjáldsom, hon er ið hvussu er lítið kend. Kann tí vera, at henda sjúkusøga er eyðkend fyri tann, ið smittaður verður hendan vegin.

Smittuhitin hevur bæði sjálvkend og funnin sjúku-eyðkenni.

Sjálvkendu sjúku-eyðkennini. Tað er ofta ógviliga egið at koma inn í stovu, har onkur liggur við smittuhita. Sjúklingurin er hóast hita og onnur sjúkubrøgd væl tilpassar. Hetta ger, at ikki er altíð lætt at fáa tilíkar sjúklingar at liggja í seingini. Tað eru bert tvey sjálvkend eyðkenni, ið hava nakað at týða. Tey eru A.: Pína, tá ið tú svølgir og B.: Stingur. Einstøk hava høvuðpínu. Hjá tveimum teirra var hon ógviliga ring og var frá fyrsta sjúkudegi. Báðir hesir sjúklingarnir doyðu av tuberklum í mønu og heila-serki.

Ikki heilt fá hava kent á sær, at okkurt bilaði, men hóast ein varhuga av sjúku hava tey als ikki ligið í seingini, ella hava bert lagt seg av og á. Tann, ið sjúkur hevur verið á hendan hátt, gloymir skjótt sjúkuna og sigur bert fáar vikur seinni, at honum (el. henni) als einki hevur bagt.

Tilkomin fólk hava borið torv ella gjørt annað tungt arbeið við smittuhita. Ikki fyrr enn um kvøldið, tá ið tey eru givin upp at arbeiða, er komið upp, at hitin nú var 39° ella meir.

Er tað pinkubarn, ið sjúkt er við smittuhita, síggja vit aloftast á tí, at tað er ikki frískt. Matarlysturin er vánaligur, tað grætur av ongum, er illa í holdum og fer skjótt at lætna. Men tað ernast skjótt aftur, tó at hitin heldur á. Hjá størri børnum og tilkomnum sæst, sum longu nevnt, sjáldan nakað, ið sigur frá sjúku, uttan við at tráspyrja og kanna.

A. Pína, tá ið tú svølgir. 15 børn og tilkomin við smittuhita gramdu seg, tá ið tey svølgdu, um pínu aftanfyri bringubeinið, báðu megin við tað, uttanum fleiri ella færri ryggja-geislar ella ovarlaga undir flagbróstinum. Henda pínan kom vanliga allarfyrr í smittuhitaskeiðinum. Summi kendu hana fyrsta sjúkudagin, hjá øðrum kom hon nakrar dagar seinni. Vanliga vardi hon bert í einar 2 vikur, og stundum stytri. Eingin av hesum nevndu 15 sjúklingum varð kannaður við röntgen, meðan henda pínan stóð við. Tó er neyvan nakað at ivast í, at orsøkin til hennara er trýst frá trútnum eitlum við lungarótina og kann henda eisini broytingar uttanum teir.

Summi kendu pínum, hvørja ferð tey svølgdu, sama um tað var fastur matur ella flótandi, onnur bert tá ið tey svølgdu stórar munnbitar. Yngsti sjúklingurin, ið gramdi seg um hesa pínu, var 8 ára drongur, elsti var 26 ára gomul genta. Tíggju ára gamal drongur segði, tá ið hann var biðin svølgja eina tablet, at hann mátti hava vatn afturvið, tí annars fekk hann hana ikki niður, tí tað var so trongt; hann hevði pínu allan vegin aftan fyri bringubeinið, hvørja ferð hann vildi svølgja. 16 ára gomul genta peikaði á pínu staðið á raka 5. rivini. 12 ára drongur beindi pínum til jaðararnar á bringubeininum, ella heldur eitt sindur burtur frá teimum.

Minni enn so øll festu pínum at økinum aftan fyri ella tætt hjá bringubeininum. Nøkur nevndu eisini í hesum

sambandi ryggin. Ein 18 ára gomul genta, tá ið hon varð spurð, hvar hon fekk ilt, tá ið hon svølgdi, vísti á 5. ryggja-geisla og bert á hann. Ein onnur genta, 23 ára gomul, vísti á økið vinstrumegin niðasta partin á bringubeininum ovarlaga undir flagbróstinum, og vísti samstundis á vinstru lið á 7. geisla. Triðja gentan, 26 ára gomul, hevði pínu bæði á niðasta parti av bringubeininum og í rygginum frá 3. til 6. geisla. Hon festi heftiplástur imillum herðabløðini og vónaði at fáa linna. 16 ára gamal drongur hevði pínu niðast á bringubeininum, ikki bert, tá ið hann svølgdi, men eisini, tá ið hann andaði djúpan. Ein drongur, 14 ára gamal, nevndi pínuna aftan fyri bringubeinið fyri trýst; hon var óbroytt tann sama, tá ið hann vildi svølgja.

B. Stingur. Ikki heilt fá av teim 106 børnunum og tilkomnu við smittuhita talaðu um sting. Hann varð staðfestur ymsar staðir á bróstinum: undir óstbeinunum, undir hondunum, eftir bringusneiðingini, undir síðunum, á bakinum og ovast uppi í flagbróstinum og nakað út á rivini frammantil. Av og á hoyrdust hvín og gnadd á staðnum, har stingurin var. Tó at røntgenkanning sjáldan er til taks, tora vit kortini at ætla, at stingirnir og funnini komu frá trútnum eitlum við lungarótina og lungatrotum, ið upp eru komin saman við smittuhitanum.

Funnu eyðkenni smittuhitans. Við smittuhita skilja vit, so sum orðið her er avmarkað, sjúku, ið altíð hevur hita við sær. Hetta eyðkenni kunnu vit tí seta javnt við pinking, tá ið + kemur fram aftan á smittu, hækandi blóðkroppa-fall og broytingar í og um eitlarnar í lungarótini. Har afturat kemur knútarósir, ið, sum vit væl vita, kemur minni enn so saman við øllum tilburðum við smittuhita og av og á bendir á okkurt heilt annað. Hesi 5 sjúkubrøgd, ið eru týðningarmestu funnu eyðkenni smittuhitans, verða her viðgjørd í stuttum, men í eitt sindur øðrum rað enn omanfyri. Síðan verða onnur, týðningarminni ella sjáldsamari funnin sjúkueyðkenni viðgjørd. — Røntgenkanningina taka vit av orsökum, sum fyrr eru nevndar, ikki við.

Hitin. Hitin varði minni enn so javnleingi hjá teim 106 børnunum og tilkomnu, ið her eru nevnd, og hitastrikan kom upp á ógviliga ymissar hæddir. Í »Ugeskrift for Læger« 1933 standa 4 sjúkusøgur eftir høvundan at hesi ritgerð (*Rasmussen*)⁶; tær eru um 3 børn og eina unga gentu við smittuhita. Tey vóru, tá ið tey sjúklaðust, 4 $\frac{3}{4}$ mán., 18, 11 og 14 ár. Hitin varði ávikavist í 16, 37, 33 og 27 dagar. Nr. 2 og 3 vóru gentur, nr. 1 og 4 dreingir. Hiti dreingjanna varð mátaður bert seinna helming av sjúkuskeiðinum og kann tí ikki verða nýttur, tá ið vit spyrja um hægsta hita. 18 ára gomul genta kom upp á 39,1⁰ og 11 ára gamla 40⁰.

Smittuhitin kann bæði vara stytri tíð og halda longur á, enn hjá hesum nevndu, og hitastrikan kann vera bæði lægri og hægri. Í 1. og 2. sjúkusøgu eru nevnd dømi við smittuhita uppá bert ein einasta dag; men bæði hjá barninum og hjá manninum vórðu eisini funnin onnur sjúkueyðkenni.

Drongurin í 1. sjúkusøguni átti stívliga 2 ára gl. bróður, ið hevði smittuhita um somu tíð sum hann; smittukeldan var tann sama, og ífestitíðin var 25 dagar. Pírkaður ^{18/12} 1933 og hevði ÷, men ^{12/1} 1934 hevði hann + 8 mm við vætandi rípu í miðjuni. Hin ^{14/1} 38,4⁰. Hiti var bert hendan dagin. Eingi sjúkueyðkenni undan hesum tíðarbili ella eftir.

8 ára gamal drongur hevði hita í bert 6 dagar, og hitin kom ikki upp um 38,2; hann hevði knútarósín frá fyrsta degi sjúkunnar. Mong onnur dømi, lík hesum, við stuttum, ógvuliga lítlum smittuhita kundu verið nevnd; men so hava vit eisini dømi, har tað er øvugt.

10 ára gamal drongur hevði smittuhita, sum varði í 59 dagar, hitin ikki upp um 39,0⁰. Annar drongur, 12 ára gamal, lá í seingini í 61 dagar og hevði ikki verið frískur seks teir seinastu dagarnar, áðrenn hann legðist. Leggja vit hesar dagarnar afturat, fáa vit smittuhita upp á 67 dagar. Hann hevði linan hita seinastu 17 dagarnar. Hitin var ein einstakan dag 40,2. Hin fyrri av hesum báðum dreingjunum hevði knútarósín, ið kom upp 6 dagar seinni enn smittuhitin. Báðir lógu heima. Tó er eingin röntgenkanning av

teimum. Hvørgin teirra hevur síðan havt nakra sjúku av tuberkla ávum.

6 ára gamal drongur, O. J., b. í h. ^{23/9} 1938, sum nevndur er í 5. sjúkusøgu, hevði smittuhita, ið vardi í 7 mánaðir. Smittuhiti, ið varir so leingi, er uttan iva heilt óvanligur. Vanligast man vera 2–6 vikur.

Omanfyri eru nevnd dømi bæði við høgum hita og heilt lágum. Alment munnu vit kunna siga, at hitin hjá flestum kemur upp í o. u. 39° , og ikki heilt sjáldan 40° , og hetta bæði morgun og kvøld. Á hita- og pulsstrikuni á 1. mynd hava vit eitt kvøldið $41,0^{\circ}$ og dagin eftir $40,0^{\circ}/40,6^{\circ}$.

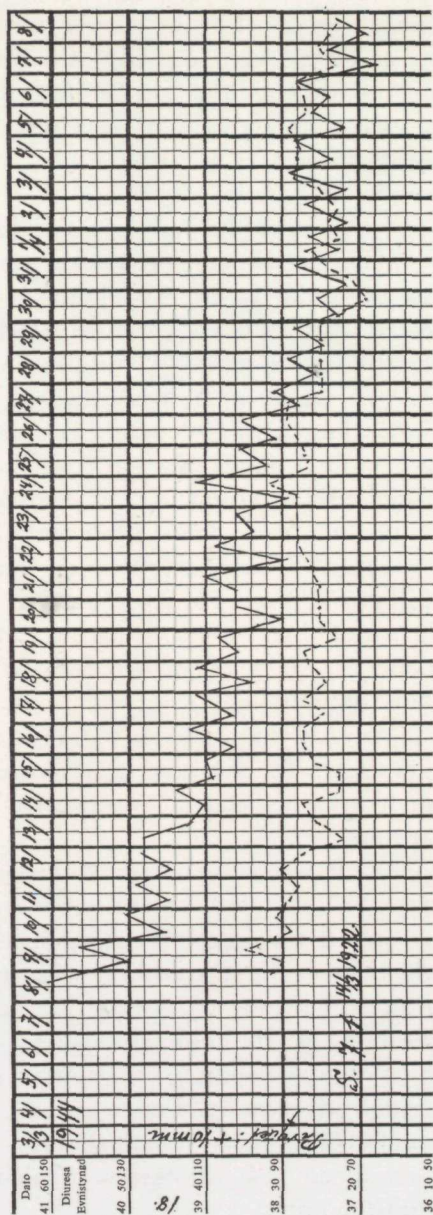
Vælkent er, at tilkomin fólk og stór børn tíðum hava seinan puls við smittuhita. Poulsen⁵ tekur fram, at hetta geldur bert fyrra helming av smittuhitaskeiðinum, og iva-leyst er hetta beint. Hita- og pulsstrikurnar koma síðan saman at kalla, so sum farmyndirnar á talvuni vísa.

Tuberkulinroyndin. Allar tuberkulinroyndir, ið her er bent á, eru framdar av høvundanum, og tað hevur verið pirkning. Sum longu nevnt hevði, av teim 106 sjúklingunum við smittuhita, ein partur ifestitið. 17 av hesum vórðu pirkað eina ferð ella fleiri ferðir í hesum tíðarskeiði. Tá hevur víst seg gjørligt at fáa eitt sindur at vita um, hvussu pirkið kemur upp.

Ikki er sjáltsamt, at vit, tá ið óviðkvæmi víkur fyri viðkvæmi, síggja, at breiddin veksur, so hvørt sum pirkað verður. Fyrstu ferð er kann henda einki andsvar, næstu ferð 2–3–4 mm breiður roði; men tvørmátið veksur, hvørja ferð pirkað verður. Størsta tvørmát er vanliga um 1. sjúku-dag, men tó ikki altíð, og tað kann koma bæði fyrr og seinni.

Hjá 8 ára gomlu gentuni í 4. sjúkusøgu kom positiva úrslitið við pirkning á heilt annan hátt: Hin ^{28/6} 1944 var eingin vísing, 2 dagar seinni er 20 mm breiður roði við 5 mm breiðari væturiðu, mitt eftir. Ein genta, 22 ára gomul, hevði knappliga vend, sum var hesari nevndu lík: Smittuhitin kom ^{1/6} 1944. Henda dagin og ^{7/6} ÷ pirk. ^{8/6} knúta-rósin, ^{9/6} + pirk, breiddin 12 mm, og í miðjuni 5 mm breið væturiða.

1. mynd. Hitæ og pulsstrika hjá 22 ára gomlum manni (S. J., b. í h. 14/5 1922)
við smittuhita. Puntuta strikan er pulsstrikan.
(Fever and pulse curve in an adult male).

Við smittuhita fær hitt eyðkenda pirkið — mátað 48 tímar eftir at pirkað varð, og við positivum úrsliti — tíðum 15–20 mm breidd, og ofta við 2–5 mm breiðari væturipu í miðjuni. Vit síggja tó av og á vísingar, sum eru bert 4–6 mm, og har ikki vætir útúr.

Knútarósín. Á 1. talvu síggja vit, at 27 av teimum 106 sjúklingum við smittuhita høvdu eisini knútarósín, — tað verða 25%. Hesi 106 kunnu verða borin saman við *Poulsens*⁵ 285 serliga burtur úr valdu. Av teimum vóru 58 við knútarósín, t. e. 20%. Í 1. talvu vóru mannfólkini bert 4–7%, alt dreingir undir 15 ár. Av konufólki vóru ikki færri enn 23, t. e. 47%. Leggja vit aldursbólkar 20–24 og 25–29 saman, verður knútarósínprocentið hjá teimum ósambærliga stórt: Av 12 konufólki 10 — 83% — við hesum óføri.

Broytingar við lungarótina. Tá ið tuberkklasmittan kemur inn ígjøgnum lunguni, kemur á tað smittaða staðið ein lítil tuberkklabrunagerð í lungnabløðrunar. Haðani fer brunagerðin eftir gróðrarvatnsæðrunum og elvir trútnar eitlar við lungarótina, møguliga við trota uttanum. Hesar broytingar verða sjáldan funnar á annan hátt enn við røntgenkanning. Bygdalækni, ið býr langt burtur frá bróstsjúkrahúsi og sjúkrahúsi, stendur tí uttan hetta týðningarmikla hjálparráð, meðan sjúkan er. Tí eru bert fá sjúk røntgenkannað, og vit kunnu hvørki her ella niðanfyri taka hesar broytingar við lungarótina við.

Blóðkroppafall. Rannsóknir við blóðkroppafalli hava verið nógv nýttar til hesa ritgerð, og tær hava verið til mikið gagn. Meðan her einki nýtt er atgreiða frá, verða tær ikki viðgjørdar.

Hálstak. Ikki er heilt óvanligt, sum nevnt á bls. 18, tá ið smittuhitin kemur til sjóndar, at síggja veikan roða í svølgrúminum, og stundum er pína, tá ið hann (el. hon) svølgir. Hesi sjúkueyðkenni hvørva aloftast skjótt, og sjáldan er nakar eitlatroti at finna. Ein 5 ára gl. genta, smittað av pápa sínum, hevði tó smáar, tunnar skónir á báðum mandlum og eitlar stórar sum hassilnøtkjarni á hálsinum, samstundis sum smittuhitin kom.

Andarleiðin. Beint tá ið sjúkan tekur seg upp hoyrist í eina stutta tíð av og á ein feril av hæsi, ið varir stutt, og tíðum eitt sindur av hosta, men sjáldan alla hitatiðina. Hostin kann vera turrur, ella tey spýta eitt sindur. Stundum kemur rættiliga nógv upp — 20–40 cm³ í samdøgrinum. Ofta er tað tunt, glart ella vágblandað. Vit hava mangar strokkningar á glasi av spýttinum, men ongantið hevur eydnast á hendan hátt at ávísa tubbusteyrar. Men »Statens Seruminstitut« hevur við aling funnið tb. í verti, sum er tí sent.

Stundum eru at hoyra onkur hvin ella bullandi ljóð, veik finlig skróvan ella gnadd um størri ella smærri øki; eina ferð upp ímillum viknaður andadráttur uttan doyvt bankiljóð, um niðara part av øðrum lunganum. Hesar broytingar eru ivaleyst orsakaðar av trútnu eitlunum við lungarótina, trotunum uttan um teir ella nakað burtur frá teimum, t. e. broytingar, ið vit best kunnu ávísa við röntgenkanning.

Her eru nakrir stuttir úrdráttir úr sjúkudagbókum: Fremst í hvørjum úrdrátti kyn og aldur sjúklingsins: ♂ < 1 ár: Einstøk vát bulliljóð báðumegin á bakinum. ♀ 5 ár: Komandi og farandi hvin í handargotinum v. m. og undir h. óstbeini. ♂ 6 ár: Gnadd undir hondini h. m. og á síðuni h. m. ♀ 9 ár: Hvin v. m. á bakinum og finlig skróvan mitt á bakinum báðumegin — komu ikki fyrr enn hitin var burtur. ♂ 10 ár: Fyrst einstøk hvin oman fyri h. óstbein og ovast á bakinum høgrumegin, seinni onkur ríkján. ♂ 12 ár: Eitt sindur viknaður andadráttur uttan doyvt bankiljóð á síðuni og niðast á bringuni h. m. ♂ 16 ár: Grovligur andadráttur vinstrumegin á bakinum úr lungabroddinum og mitt í reg. infraspinata. ♂ 22 ár: Fínlig skróvan niðast á bakinum vinstrumegin. ♀ 26 ár: Grovligur andadráttur undir vinstra óstbeini.

Smittuhitin kemur stundum við leysum lívi, eitt sjúku-eyðkenni, ið eisini er hjá *Friederichsen*.¹

Tey funnu sjúku-eyðkenni smittuhitans eru mong, og enn fleiri eru enn tey, ið omanfyri eru nevnd. Til dømis hendir, sum 5. sjúkusøga vísir, at meningitiskend sjúku-eyðkenni

gera vart við seg uttan meningitis, og uttan at sjúkubrøgdini gera vónirnar verri. Vælkent er, at nógvar vanligar ígerðar sjúkur, tá ið sjúkan tekur við, tíðum hava við sær, at sjúklingurin stívnar í rygginum og nakkanum, men neyvan er vanligt at finna sjúkuveyðkenni sum tey, ið eru í 5. sjúkusøgu.

5. ♂ O. J., b. í h. 23/9 1938. Smittaður av ógiftum tuberklasjúkum mammubeiggja, ið dagliga gekk inn til teirra. Pirkaður 29/7 1944 ÷. Sjúkur 9/9, hitin um kvældið 38°. So í trýggjar dagar 39° og meir. Hin 10/9 bløddi hann illa nasablóð, og soleiðis bløddi hann fleiri ferðir í næstu 3 dagarnar. Gramdi seg eitt sindur — men lítið — um at hann hevði ilt í høvðinum, hostaði ikki.

Hin 12/9 um kvældið skjálvti; hin 13/9 40/40,5; sjúkuvitjan um kvældið. Tá var drongurin einki petti ússaligur og var við sítt fulla skil. Men so vóru 2 sjúkubrøgd, ið beinanvegin vendu hugin at heilabruna: Kernigs sjúkuveyðkenni við 60° báðumegin og tíðiligt stirvni í nakkanum. Tá ið hann við sjúkuvitjan varð hjálptur fram á gólv at standa leysur, datt hann beinanvegin, ella rættari fór endilangur, tí hann var stívvur sum ein steyrur.

Varð lagdur inn á Dronning Alexandrines hospital í Havn 14/9 1944 fyri tuberklar í heila og mænuserki. Hin 24/4 1945, eftir 7 mánaða vist við sjúkuavgerðini smittuhita, varð hann útskrivaður. Hitin kom fyrstu 5 dagarnar tvær ferðir upp í 39,5°. Hevði hita og lítilhita alla sjúkrans húsivistartíðina. Týðiligur febris remittens, og pulsus frequens frá tí, hann varð lagdur inn, til hann slapp heim aftur.

Við fyrstu kanning á sjúkrahúsinum var hann við sítt fulla skil, so sum hann eisini var, tá ið hann fór heiman, men einki stirvni í nakkanum ella Kernigs sjúkuveyðkenni. Píking vísti +. Hæmoglobin (Sahli) 45 0/0. (Nasabløðing!). Men stirvni í nakkanum kom aftur 20/9, og 3 dagar seinni kom eisini Kernigs sjúkuveyðkenni aftur. Hin 20/9 varð stungið í lendamænuserkin, og 8 cm³ av mænufloiti tiknir útúr. Tað fyrsta, ið kom, var ógviliga blóðkent, síðan var tað glart flot: Hvítir blóðkroppar 38/3, reyðir 6000/3, albumin 10—20 og globulin 0.

Röntgenkanning 16/9 og 12/12 vísti ov stóran skugga í h. lungarót, annars einki órættvorðið. Men 17/1 1945 varð funnin troti uttan um h. lungarót og 3 cm breiður skuggi fram við barkanum upp ímóti óstbeininum. Dagin fyri útskriving av sjúkrahúsi var trotin aftur burtur, og eftir var bert ov stór lungarót. Hann hevði alla tíðina verið við sítt fulla skil, var tyngdur úr 20 og upp í 25,8 kg. Síðan frískur.

Tuberkklar í heila- og mænuserki (Meningitis tuberculosa).

Tilsamans 4 tilburðir við tuberkulum í heila- og mænuserki: Ein 9 ára gamal drongur og trí ung (2 ♂ 1 ♀) á 15–19 ára aldri. 3 teirra (nr. 1, 3 og 4) eru ímillum tey 106 nýsmittaðu við smittuhita, og verða tað 3 0/0. Poulsen⁵ hevur 2 0/0 av teimum 285, sum øll, eins og tey nýsmittaðu her, høvdu havt smittuhita.

1. ♂ D. J. J., b. í h. 20/9 1920. Hesin 9 ára drongurin hevði kenda smittukeldu og smittuhita fyrst í november 1929. Pírkið 14/11 1929 + 10 mm. Lá í fyrstuni bert av og á. Hitin neyván høgur. Hevði ringan høvuðverk beint tá ið sjúkan kom, og ógviliga skjótt lættnaði hann sjónligt. Svav nógv — eisini um dagin. Stirvin í nakkanum, tá ið okkurt um 3 vikur vóru farnar. Doyði 30/11, slakan mánað eftir 1. sjúkudag av tuberkulum í heila- og mænuserki. Smittuhitin og heilabrunin runnu her saman hvør í annanuttan slit.

2. ♂ E. E., b. í h. 25/1 1917. Annar av hesum báðum unglingunum var sjómaður og doyði í amerikanskum havnarbýi 1. november 1934, knappliga 18 ára gamal, av tuberkulum í heila- og mænuserki (frásøgn frá konslastovuni). Hann varð í december 1927, nærum 11 ára gamal, pírkaður, var negativur. Smittuviðurskifti ókunnug.

3. ♂ O. J., b. í h. 16/2 1928. Hin unglingin var 18 ár og gekk í skúla í Havn. Lá sjúkur heima í frítíðini og hevði tá smittuhita frá 9/8 til 20/9 1946. Smittukelduna kenna vit ikki. Pírkaður: januar 1946 ÷, 20/8 1946 +. Síðan frískur til 28/10 1946. Varð henda dagin sjúkur við tuberkulum í heila- og mænuserki. Doyði av hesi sjúku 26/11 1946.

Slakir 3 mánaðir gingu ímillum fyrsta dag smittuhitans og tann dagin, ið heilabrunin tók seg upp. Segði óspurdur, at hann í døgnumuttan um fyrsta sjúkudag við heilabruna hevði kent pínu aftanfyrri niðasta triðing av bringubeininum, tá ið hann svølgdi stórar munnbitar. Ónga tílika pínu kent, meðan hann hevði smittuhita.

4. ♀ A. S. A., b. í h. 24/7 1919. 4. sjúklingurin í hesum bólki var nærum 19 ára gomul genta, ið gekk á húshaldsskúla í Havn frá 1. november 1937 til 1. mars 1938. Hjá einum øðrum næmingi á skúlanum vórðu tuberkklar ávístir við tubbusteyrum í spýttinum; hetta var í januar 1938. Hon varð lögð inn á bróstsjúkrahúsið hin 20/1 1938.

A. S. A. varð pírkað hin 21/1 og 25/2 1938, báðar ferðir við negativum úrsliti. Smittuhiti 10/3 1938, so ífestitíðin var í minsta lagi 49 dagar.

Hevði frá byrjan ringan høvuðverk. Knútarósin á ørmunum og beinunum hin $17/3$. Pírkað $18/3$, + 10 mm. Doyði á bróstsjúkrahúsinum 27. apríl 1938 av tuberklum í heila og mønuserki 5 vikur eftir 1. sjúku dag. Smittuhiti og heilabruni runnu her saman uttan slit.

Hesar báðar sjúkur gjørdur hjá nr. 1 og nr. 4 óbrotna heild, ið endaði við andláti ávikavist 4 og 5 vikur eftir fyrsta dag smittuhitans. Nr. 3 hevði 5 viku langt slit, har hann var púra friskur ímillum báðar sjúkurnar.

Fram eigur at verða tikið, at 2 av 4 sjúklingunum við tuberklum í heila og mønuserki (nr. 1 og nr. 4) gramdu seg um ringa høvuðpínu frá 1. sjúkudegi. Hetta er sjáld samt við smittuhita. Tað liggur raðið at seta høvuðpínuna í samband við heilabrunan, ið kom so bráðliga sum framhald av smittuhitanum, og at taka hann sum undandøtt undan tí, ið koma skuldi.

Nr. 3 hevði í 5 viku hitaskeiðinum onga pínu haft aftan fyri bringubeinið, tá ið hann svølgdi; men hon gjørdi vart við seg, beint tá ið heilabrunin tók seg upp. Í hesum tíðarskeiðinum við ongum sjúkumerkjum mugu tí eitlarnir vera vaksnir, ella trotar hava gjørst við lungarótina.

Tuberculosis universalis.

1. ♂ O. H., b. í h. $16/4$ 1935. Smittaður av 21 ára gamlari gentu, ið ofta gekk inn á gólvið hjá foreldrunum og mangan sat undir barninum. Hin $25/3$ 1936 vóru tubbusteyrar funnir í spýttinum, og $1/4$ varð hon lögð inn á bróstsjúkrahúsið. Drongurin gjørdist sjúkur í døgnum um $12/4$ uttan ávísan smittuhita. Pírkaður $29/5$: + 20 mm við 5 mm breiðari væturipu í miðjuni. Doyði av tub. universalis subacuta $5/9$ 1936.

2. ♂ H. D. H., b. í h. $27/9$ 1919. Pírkaður $27/1$ 1940, hevði ÷, og $27/2$ s. á., hevði tá + 8 mm. Smittaður av manni við lungnatuberklum (+ tb.), sum — áðrenn sjúka hansara var funnin — dagliga kom har í húsið. Eingin smittuhiti. Gjøgnumlýstur á tuberklostøðini í juni s. á. Lunguni vístu eingi merki av sjúku. Við sildaskipi undir Íslandi. Sjúkur har $18/7$. Lá í koyggjuni til $21/7$. Hitin í hesum tíðarskeiði 40° . Lá á sjúkrahúsinum í Akureyri frá $21/7$ til hann $4/8$ doyði av tuberculosis universalis acuta (deyðaváttan). — Møguliga var sjúkan neyvnan so bráð,

sum oman fyrri skrivað. Longu í juni hevði hann gramt seg um pínu høgrumegin í búkinum.

Sum omanfyri sæst eru tilsamans 2 tilburðir við tuberculosi universalis. Einkí man vera at leggja afturat hesum báðum sjúkasøgum.

Tuberculosis miliaris peritonei.

♂ P. M. J., b. í h. 12/7 1892. Pirkaður 9/11 1924, var negativur. Arð beiddi í 1926 í nakrar fáar dagar saman við einum manni, ið tá hevði tuberkklar (+ tb.), ið eingin vitsti um. Men óvist er, um hann varð smittaður tá. Í december 1929 hevði hann »krím« við hita, sum kann hava verið smittuhiti; men smittukeldu vita vit onga. Sjúkur á skipi undir Íslandi í mars 1930. FóR á Dronning Alexandrines hospital í Havn 29/4. Her varð 8/5 gjørd laparotomia simplex, og vórðu tá funnir miliærtuberkklar í búkhinnuni. Í oktober: Vatn á vinstra lunga. Januar 1931: Vatn á høgra lunga. Skrivaður út 24/6 1931. — Sí 3. sjúkusøgu í pettinum um vatn á lungunum.

Pericarditis caseosa productiva tuberculosa.

Mangt sipar til, at niðan fyrri nevndi maður er vorðin smittaður við tuberkklum á fiskiskipi í 1936; men vit vita tað ikki vist.

♂ H. J. P., b. í h. 20/8 1893. Sjúkur 26/7 1936 umborð á skipi í Grønlandi. Her fekk hann pleuropneumonia vinstrumegin. Lá á sjúkahúsum í Grønlandi frá 19/8 og september út. Hol varð stungið á 2 ferðir. Eitt sindur óklárt flót kom útúr. Eingir tubbusteyrar í spýttinum. Tá ið teir vóru heimkomnir 12/10, varð hann pirkaður: 20 mm tvørmát við 4 mm breiðari væturípu eftir miðjuni. 29/10 gjøgnumlýstur á tuberklaðstøðini í Havn: Einkí tekin til vatn á lungunum, lungnatuberkklar ella trotagerðir í lungunum. Blkrf. 6 mm.

Lítlan mánað seinni lagdur inn á Dronning Alexandrines hospital. Her: Vatn á vinstra lunga við øgiligari flótmongd, ið tikin varð útúr við holseting við nál, og pericarditis exsudativa. Doyði 24/1 1937.

Staðbundin líkskurður: Í vinstra bróstrúmi eitt sindur av sveitavatræ kendum flóti, øgiligar skónir ímillum og bindandi saman lungu og bringuna innan. Einkí tekin til lungnatuberkklar. Í hjartaposanum 1 litur av flóti og stórar skónir á hjartanum. Við sjóneyku: Pericarditis caseosa productiva tuberculosa.

Vatn á lungunum (Pleuritis exsud. tub.).

Við pleuritis, lungnahinnubruna, skilja vit pleuritis exsud. tub. (vatn á lungunum), ið kemur sær. Við hesum heiti meina vit her allar lungnahinnubrunar við tuberkla uppruna, uttan so er, at sjúkan (vatnið) kemur meðan lungnatuberkclar eru í koming, ella áðrenn tilík sjúka er lekt. Afturímóti er lungnahinnubruni, ið kemur saman við tuberkklum í øðrum gøgnum enn lungunum, tikin við. Hetta geldur t. d. tuberkclar í knotum, eitlum, búkinum og skøpunum. Hevði verið gjørligt at fingið allar tilburðir við lungnahinnubruna röntgenkannaðar, eru líkindi til, at avmarkingin hevði verið onnur.

Teir turrur lungnahinnubrunarnir eru eisini tiknir burturúr. Teir koma tíðum saman við komingini ella sjúkugongdini hjá vatni á lungunum. Vit síggja teir eisini saman við lungnatuberkklum, og ikki sjáldan eru teir eitt sjúkuueyðkenni smittuhitans, so sum nevnt er í stykkinum um hesa sjúku.

Stundum kemur turrur lungnahinnubruni sum eitt, at vísa seg, sjálvstøðugt mein, púrt uttan ávíst samband við nakað annað sjúkligt í lungunum, hendir seg enntá við hita eina stutta tíð. Röntgenkanning mundi her havt avdúkað atvoldina. Tilíkur lungnahinnubruni er heldur ikki tikin við.

Rannsóknin viðvíkjandi smittuhita fevnir um 106 børn og tilkomin við hesi sjúku. Hvussu mong teirra finga seinni vatn á lungunum? 1. talva gevur upplýsingar um hetta. Svárið verður 21, ella 20 %. Hjá børnunum undir 15 ár er prosentíð 17 (8 av 47) og hjá teimum omanfyri hendan aldur er prosentíð 22 (13 av 59).

Poulsen⁵ hevur 430 børn og tilkomin, ið øll, eins og tey 106 í hesi rannsókn, høvdu havt smittuhita. 133 av teimum, 31 %, finga seinni vatn á lunguni, eitt tal, ið er ikki lítið størri enn tað, ið her er funnið — 20 %. Hjá børnum undir 15 ár fann Poulsen 26 % og hjá hinum 34 % —, eisini tøl, ið ligga oman fyri tøluni í hesi ritgerð: 17 og 22.

2. talva. 106 tilburðir við smittuhita, og teirra millum seinni 21 tilburðir við vatni á lungunum, skipaðir eftir aldri og kyni.

(106 cases with initial fever, and of these, later on, 21 cases with pleuritis exs.).

Aldur í árum (Age)	0-4		5-9		10-14		15-19		20-24		25-29		30-39		40-49		0-49		0-14		15-49	
	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀
Smittuhiti (Initial fever)	10	4	5	11	11	6	15	15	10	8	3	4	3		1	57	49	106	26	21	31	28
Teirra millum vatn á lungunum (Of these, pleuritis exs.)	1		1	2	2	2	2	2	3	3	2	1				11	10	21	4	4	7	6

Hesir nevndu 21 tilburðir við vatni á lungunum, sum allir høvdu havt smittuhita, eru minni enn so *allir* sjúklíngarnir við lungahinnabruna, ið vit vita um í Eiðis læknaðømi hesi 32 árinum frá $27/6$ 1920 til $26/6$ 1952. Alt talið er, so sum 3. talva sigur, $3^{1/2}$ ferðir so stórt: 73.

Her má verða lagt afturat: Tilburðirnir við lungnahinnubruna eru taldir saman í øllum 32 ára tíðarskeiðinum, men smittuhitin kom ikki uppí fyrr enn hin $1/1$ 1928, so hetta seinna tíðarskeiðið er $7^{1/2}$ ár styttri enn hitt fyrra.

Tá ið ritgerðir *Heimbecks* og *Scheels* komu fram, kom mikil røringur í spurningin um tuberklassmittu, smittuhita, vatn á lungunum og aðrar sjúkur við tuberklauppruna. Hetta er atvoldin til, at smittuhitin kemur ikki uppí fyrr enn hin $1/1$ 1928.

Vit vita í árunum undan 1928 um 15 sjúklingar við vatni á lungunum. Tey koma, sum skilst av tí, ið nevnt er omanfyri, upp í talið 73, og verða tí at draga frá, tá ið vit vilja vita, hvussu mong fólk í Eiðis læknaðømi finga vatn á lunguni samstundis sum tey 106, ið sjúk vórðu við smittuhita. Hetta talið verður 58. Av teimum høvdu bert 21 havt smittuhita, hini — 37 — ikki; men smittukeldurnar kenna vit tó hjá teimum flestu.

Av hesum 73 sjúklingum við vatni á lungunum vóru 20 undir 15 ár, 53 yvir. Skipa vit tey eftir kyni, eru tøluni: ♂ 41 og ♀ 32. Í 43 førum var vatnið høgumegin, í 30 førum vinstrumegin. Triggir sjúklingar høvdu vatn báðumegin, og ein hevði tvær ferðir vatn somumegin (sí 1.—4. sjúkusøgu niðanfyrri). Bert fyrsta ferðin við vatni á lungunum hjá hvørjum einstøkum er roknað uppí her. So veruliga vóru 73 sjúklingar við vatni á lungunum — og vit hava vatn á lungunum í 4 fleiri førum, enn talið á sjúklingum.

Teir flestu, ið skrivað hava um vatn á lungunum, finna tað oftari høgumegin enn vinstrumegin. *Poulsen*⁵ hevur ávikavist 53 og 41 %, og harumframt 6 % við vatni báðumegin. Her er talið viðvíkjandi vatni høgumegin 59 %, og vinstrumegin 41 %.

3. talva. Øll 73 við vatni á lungunum, skipað eftir aldri og kyni.

(All 73 cases with pleuritis exsud. arranged according to age and sex).

Aldur í árum (Age)	0-4		5-9		10-14		15-19		20-24		25-29		30-39		40-49		50-69		0-69		0-69		0-14		15-69	
	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀
Vatn á lungunum (Pleuritis exs.)	1	2	4	3	5	5	4	5	12	6	10	7	3	3	2		1	41	32	73		10	10	31	22	

Yvirlæknin V. Magnussen, Bróstsjúkrahúsinum í Havn, Calmette koppaði í Eiðis læknaðømi í 1946 frá 22. til 26. september. Smittuhiti sást her seinastu ferð í august sama ár. Sjúklingurin var 18 ára gamli drongurin (O. J., b. í h. $16\frac{1}{2}$ 1928) í 3. sjúkusegu í pettinum um tuberkklar í heila og mænuserki.

Vit kenna tilsamans 3 tilburðir við vatni á lungunum í Eiðis læknaðømi síðan koppingina í 1946: 3 konufólk. Aldur teirra og — í klombum — árið, tá ið sjúkan kom upp: ♀ S. M. F. G., b. í h. $31\frac{1}{12}$ 1909, 38 ár (1947), ♀ S. D., b. í h. $6\frac{1}{8}$ 1922, 25 ár (1947) og ♀ S. J., b. í h. $17\frac{1}{9}$ 1924, 25 ár (1949).

Hin fyrsta teirra hevði ætlandi havt smittuhita í 1930, tá ið hon tænti í Havn. Segði, tá ið hon varð pirkað undan koppingini í 1946, at hon hevði havt + í 16 ár. Varð tí ikki koppað. Í 1947 vatn á lungunum v. m. Lá á Dronning Alexandrines Hospitali $30\frac{1}{6}$ — $3\frac{1}{10}$ 1947. Röntgenkanning bendi á, at vatnið á lungunum var eftirsjúka (sekundær).

Næsta konufólkið av hesum trimum tænti í Havn og kom $24\frac{1}{9}$ 1946 til at verða pirkað. Vísingin var mikil (+ 20 mm). Var ikki koppað. Var ætlandi nýsmittað. Lá á bróstsjúkrahúsinum við vatni á lungunum frá $24\frac{1}{6}$ til $25\frac{1}{10}$ 1947.

Seinasta av hesum nevndu konufólkum varð pirkað í 1946. Eingin vísing. Kom ikki til koppingar. Í 1949 vatn á lungum vinstrumegin. Kend smittukelda. Dronning Alexandrines hospital $28\frac{1}{5}$ — $10\frac{1}{12}$ 1949.

Á 4. talvu eru smittuhiti og vatn á lungunum sett lið um lið. Hugsa vit okkum tøluni í hesi talvu sett hvørt í sína farmynd, fara báðar farmyndirnar minni enn so somu leið.

Flestu tilburðir við smittuhita eru ung fólk ímillum 15 og 19 ár, og eru teir í hesum bólki 30. Á 20—24 ára aldri eru bert 18, og í trimum yngstu bólkunum, ið hvør hevur 5 árgangir, víkja tøluni bert lítið frá tí, meðan tey frá yngstu børnunum og uppeftir eru 14, 16 og 17. Í fyrstu 5 árunum eftir 25 ára føðingardagin eru bert 7. Eftir hendan aldur er smittuhitin sjáldsom sjúka.

4. talva. Tilburðirnir av smittuhita og vatni á lungunum, skipaðir eftir aldri.

(The cases of initial fever and pleuritis exs., arranged according to age).

Aldur í árum (Age)	Smittuhiti (Initial fever)	Vatn á lungunum (Pleuritis exs.)
0—4	14	3
5—9	16	7
10—14	17	10
15—19	30	9
20—24	18	18
25—29	7	17
30—39	3	6
40—49	1	2
50—69		1
	106	73

Øðrvísi við vatni á lungunum. Henda sjúkan er í hæddini 5 ár seinni enn smittuhitin, og høvðin heldur sær 5 ár longur, heilt til 30 ára aldur: 18 og 17 sjúk. Hiðani minskar talið á báðar bøgir, mest hjá eldru árgangunum.

Vatn á lungunum er vanliga bert øðrumegin. Hendir seg kortini, at tað kemur báðumegin. Hetta kann vera um somu tíð, ella stytri ella longri ímillum. Tilsamans 3 sjúklingar við vatni á lungunum báðumegin, og har umframt eitt konu- fólk við hesi sjúku 2 ferðir somumegin.

1. ♀ A. J., b. í h. $31/3$ 1918. Var í smittuvanda síðst í 1929. Varð helst smittað. Um so var, var tað við ongum smittuhita. Vatn á lungunum høgrumegin jan. 1930, og 5 mánaðir seinni — juni 1930 — vinstrumegin. Síðan frísk til jan. 1939. Fekk tá, meðan hon gekk við barni, lungnatuberklar við tubbusteyrum í spýttinum.

2. ♀ G. O., b. í h. $1/7$ 1907. Skúlanæmingur í Havn. Varð her í mei 1927 sjúk, við hita, sum møguliga kundi vera smittuhiti. Smittukeldan ókend. Kom heim í frítíð 8. juli. Í juli og august 1927, at kalla um somu tíð, vatn á lung. høgru- og vinstrumegin. Onga tuberklasjúku síðan.

3. ♂ P. M. J., b. í h. $12/7$ 1892. Smittukeldan ókend. Gjerdist sjúkur til skips tíðliga á árinum 1930. Dronning Alexandrines hospital $29/4$ 1930— $24/6$ 1931. Sjúkuavgerð: tub. miliaris peritonei. Meðan hann var á sjúkrahúsinum í október 1930, vatn á lungunum vinsturmeigin, og í janúar 1931 høgrumegin. Frískur, tá ið hann kom heim og tuberklareinur til hann í september 1939 gekk burtur við skipi. (Sí sjúkusøgu í pettinum Tuberculosis miliaris peritonei).

4. ♀ S. M. J., b. í h. $13/3$ 1866. Eingin ávís smittukelda. Vatn á lungsum høgrumegin í mei 1929. Upp aftur vatn á lungunum høgrumegin í september 1934. Holseting við nál: Gulligt klárt flot og í tí hvítir blóðkroppar (mest lymfocytkendir). Greitt verður nágreiniliga frá honum í pettinum um tuberkclar í liðum og knotum í seinni ritgerð.

Sum nevnt eru 106 sjúklingar við smittuhita. 21 teirra høvdu síðan vatn á lungunum. Hjá 14 í hesum bólkinum kom vatnið, áðrenn 5 mánaðir vóru lidnir, síðan smittuhitin helt uppat. 5 sjúklaðust í 5 næstu mánaðunum. Tíðin ímillum smittuhita og vatn á lungunum hjá hesum 19 sjúklingunum, verður stívliga 4 mánaðir í miðal.

Eftir eru 2 mannfólk við meira enn 10 mánaðum ímillum hesar báðar sjúkurnar. Sjúkusøgur teirra víkja ikki so lítið frá hinum, og verður tí nágreiniliga greitt frá teimum.

5. ♂ K. H., b. í h. $18/12$ 1916. Sjúka hansara er nevnd í 2. sjúkusøgu í pettinum um tuberkclar í liðum og knotum og í 2. sjúkusøgu í pettinum um phlebitis (Fróðskaparrit 9. bók). Vatn á lungunum tók seg upp 30 mánaðir eftir smittuna.

6. ♂ H. J., b. í h. $1/10$ 1914. Er eisini at finna í pettinum um tuberkclar í liðum og knotum (Fróðskaparrit 9. bók nr. 6). Vatn á lungsum tók seg upp 18 mánaðir eftir smittuna undan ryggjar- og lungnatuberkklunum.

SUMMARY

The present work collects the fresh cases of initial fever, meningitis tub., tub. universalis, tub. miliaris peritonei, pericarditis caseosa productiva tub. and pleuritis exs. tub. in the medical district of Eiði, Faroes, in the period from $27/6$ 1920 to $26/6$ 1952.

By initial fever is here understood the febrile condition which often,

but not always, sets in in connection with tuberculosis infection, and almost simultaneously with the conversion of the organism from anergy to allergy. It appears from Table 1 that, in all, in that period were known 106 cases of initial fever: ♂ 57, ♀ 49.

When the conversion takes place, it sometimes happens that the newly infected person does not feel it at all. Such quite non-febrile conditions are not included here. For that purpose a certain temperature is required — short or long, low or high.

Table 1 includes 47 children and 59 adults. As to the former, the infection sources are known: 20 were infected in their homes, and 23 in neighbouring houses — most of the latter by people whose tuberculosis had not yet been discovered. 4 children were infected while staying in other villages.

Of the adults, 13 were infected in their homes, and just as many in the neighbourhood or the circle of friends. In all these cases the infection sources are known. The others were infected during their work in other villages or towns, and in fishing vessels. In these cases the infection sources are not always known.

A man of 21 was infected with tuberculosis through a wound in his left forefinger. Lymfangitis supervened, abscesses on the inside of the upper arm and in armpits. A girl of 8 was infected through her tonsils. The infection was followed by a glandular tumour on the neck.

Many of the newly infected complained of retrosternal pain in connection with swallowings, to both sides of the sternum, or pain round one or several of the thoracic vertebrae. Others talked of stitches, which were localized to different places of the chest.

In some cases the fever lasted for one day only or so, in others for rather a long time. Thus a 6 years old boy had initial fever for 7 months. X-ray examination at the beginning of the disease and 3 months later showed an increased shadow in the right hilus, otherwise nothing abnormal. 1 month after this were found a perihilar infiltration round the right hilus and a 3 cm broad paratracheal shadow up towards the clavicle. When further 3 months had passed, the infiltration had decreased, and only an enlarged right hilus was to be seen. Febrile and subfebrile all the time. — The duration of the initial fever seems generally to be 2–6 weeks.

In some cases the thermometer may show a subfebrile condition, in others a temperature of 40° C, and in one case 41° C as shown in Fig. 1. Adults and adolescents have a slow pulse during about the first half of the febrile period, which is also to be seen in Fig. 1.

As will appear from Table 1, 27, or 25%, of the 106 cases with initial fever had erythema nodosum. Only 4, or 7%, of these were males, all of them under 15. 23, or 47%, were of females.

When the initial fever sets in, rather often a mild and brief tonsillitis is to be seen. Occasionally there may be a brief hoarseness and a little hacking cough, which may be dry or attended by a sparse sputum. On rare occasions larger quantities are coughed up — up to 40 cm³ a day.

Sometimes stray wheezy sounds or rales are heard, fine crepitation or friction sounds over a more or less wide area. The initial fever may be initiated with diarrhea, 2 boys, both under 1, had an enlarged spleen. A boy of 6 had a stiffness of the neck and Kernig's Symptom without meningitis.

4 cases of meningitis tubercul. are known. In 2 of these, ♂ 9 years and ♀ 19 years, initial fever and meningitis passed gradually into each other and led to death 4–5 weeks after the first day of the disease. A boy of 1 died of tub. miliaris, and a man of 42 was for some time ill with tub. miliaris peritonei.

There were 106 cases of initial fever. Of these, 20% got pleuritis exs. tub., the children's percentage was 17, that of the adults, 22 (Table 2). Pleurisy cases in all: 73 (Table 3) — 59% right-sided, 41% left-sided. In Table 4, initial fever and pleurisy are compared. The former culminates at the ages of 15–19, the latter has its greatest incidence between the ages of 20 and 29.

BÓKMENTIR

1. *Friderichsen, C.*: Nogle Symptomer vedrørende den tidlige Diagnose af Tuberkulose hos Smaabørn. Ugesk. f. Læger. 92. Aarg. Kbh. 1930. Bls. 1221–1225.
2. *Joensen, H. D.*: Tuberkulárnir í Føroyum í 19. og 20. öld. Fróðskaparrit. Annales Societatis Scientiarum Færoensis. 5. bók. Tórshavn 1956. Bls. 60–61.
3. *Lynge, E.*: Tuberkuloseepidemi paa Færøerne Vinter 1933–34. Ugesk. f. Læger. 97. Aarg. Kbh. 1935. Bls. 226–230.
4. *Poulsen, A.*: A tuberculosis epidemic on the Faroe Islands. Acta Tuberculosea Scandinavica Vol. XXI. Kbh. 1946. Bls. 61, Case 4.
5. — Bidrag til den tuberkuløse Primærinfektions Klinik. Undersøgelser over 517 Invertorer paa Færøerne. With an english Summary. Úrtak á Føroyskum. Annales Societatis Scientiarum Færoensis. Supplementum II. Tórshavn 1959.
6. *Rasmussen, R. K.*: Om Tuberkulosens Indgangsfeber (Initialfeber). Ugesk. f. Læger 95. Aarg. Kbh. 1933. Bls. 915–918.
7. *Tscherning, E. A.*: Tuberkulinokulation hos et Menneske. Hospitals-tidende. 3. Række, 2. Bind. Kbh. 1884. Bls. 1201–1203.